

JUSTIITSMINISTEERIUM

info@just.ee

Teie 31.01.2024

nr 1.1-10.1/6422-13,
RAM/23-1362/-2K

Meie 27.02.2024

nr 8-2/1136

Liikluskindlustuse seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine

Austatud minister

Rahandusministeerium on saatnud Justiitsministeeriumile kooskõlastamiseks liikluskindlustuse seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (*eelnõu*). Justiitsministeerium kooskõlastab eelnõu järgmiste märkustega.

1. Eelnõu § 3 lg 1 p 4 – liiklusseaduse (LS) § 199 lõiget 2 täiendatakse pärast sõna „õigusrikkumiste“ sõnadega „ja nende tuvastamiseks vajalikke“;

Varasemalt tegime viidatud sätte kohta märkuse, milles palusime eelnõus ja seletuskirjas täpsustada, kas kohustusliku või automaatse liikluskindlustuse kontrollimine on hõlmatud liiklusjärelvalve mõistega ja kas kavandatav andmetöötlus on kooskõlas LS § 199 lõikes 2 sätestatud andmekogu pidamise eesmärgiga.

Kooskõlastustabelis selgitatakse, et eelnõu koostajate hinnangul on liikluskindlustuse olemasolu kontrollimine hõlmatud liiklusjärelvalve mõistega ja seega on kavandatav andmetöötlus kooskõlas LS § 199 lõikes 2 sätestatud andmekogu pidamise eesmärgiga.

Märgime, et eelnõu menetlemise käigus on täiendavalt selgunud, et andmete töötlemise sätete muutmise põhjuseks on tegelikult automaatse liiklusjärelvalve süsteemis uute meetodite kasutuselevõtt. Rakendada soovitakse laialdasemat automaatset liikluskindlustuse kontrolli ja liiklusjärelvalvet nn keskmise kiiruse arvutamise põhjal uute tehnoloogiliste võimaluste kaudu „numbrimärgi automaatse tuvastamise või muu samalaadse teisaldatava või statsionaarse tehnilise vahendi abil, mis ei eelda sõidukite peatamist või peatumist“ ehk nn kiiruskaamerate abil (seletuskirja lk 97). Sellise järelvalvesüsteemi kasutuselevõtt toob kaasa senisest oluliselt ulatuslikuma andmetöötluse.

Selle eesmärgi täitmiseks on eelnõus muudetud ja täiendatud aga üksnes andmekogusid puudutavaid sätteid. Justiitsministeeriumi hinnangul ei ole see õigusliku alusena piisav soovitud andmetöötluseks.

Sõiduki keskmise kiiruse põhjal liiklusrikkumise tuvastamine on praeguse, ühes konkreetses punktis ainult konkreetse nõudeid rikkuva sõiduki kohta fikseeritud liiklusrikkumise tuvastamise süsteemiga võrreldes põhimõtteliselt erinev andmetöötluse kontseptsioon. Keskmise kiiruse põhjal automaatse järelvalve süsteemi rakendamisel on vaja mõõtmisseadmeid kasutada teatud trajektoori ulatuses. Selle tulemusena fikseeritakse sõiduki andmed vastaval trajektooriga mitmes punktis, andmed kogutakse kokku ja selle põhjal tuvastatakse võimalik rikkumine. See tähendab, et kogutakse ja töödeldakse kõigi mõõtmispunkte läbivate sõidukitega seotud andmeid. Peaaegu sama ulatuslik on liikluskindlustuste süstemaatiline automaatne kontroll, kus kogutakse kõigi mõõtmispunkti läbivate sõidukite andmed. Kontrolli tulemusel rakendatakse rikkujale karistuslikke meetmeid. **Selline järelvalvesüsteem võimaldab pidevalt, sihitamata ja süstemaatiliselt jälgides automatiseeritult hinnata kõikide mõõtmispunkte läbivate sõidukite andmeid ja sellest tulenevalt nende omanike või kasutajate isikuandmeid.**

Isikuandmete töötlemine on isiku eraelu puutumatus riive (PS § 26), mida võib teha üksnes seaduse alusel (PS §-d 3 ja 11). Sealjuures tuleb tagada, et põhiõiguse riive on vajalik ja proportsionaalne taotletava eesmärgi suhtes. Olukorras, kus regulatsioon riivab isikute põhiõigusi, tuleb teha põhiõiguse riive proportsionaalsuse analüüs. Põhiõiguste riive on põhiseaduspärane üksnes siis, kui see on põhjendatud. Selleks et riive oleks põhjendatud, peab riive aluseks olev meede olema proportsionaalne. Proportsionaalne on meede siis, kui ta järgib legitiimset eesmärki, on kohane ehk sobiv, vajalik ja proportsionaalne kitsamas tähenduses.

Igasuguse isikuandmete töötlemise puhul tuleb lähtuda andmetöötlaste üldpõhimõtetest (isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) artikkel 5). See tähendab, et isikuandmete töötlemine peab olema seaduslik, õiglane ja läbipaistev, andmeid kogutakse konkreetsel eesmärgil, minimaalselt ja kogutavad andmed on kooskõlas kogumise eesmärgiga, tagatakse andmete õigsus, sätestatud on säilitamistähtajad ning töötlemine on turvaline. Isikuandmeid võib töödelda ainult IKÜM artiklis 6 sätestatud õiguslikul alusel.

IKÜM artikkel 22 sätestab, et andmesubjekti suhtes võib teha otsuse, mis põhineb üksnes automatiseeritud töötlemisel, sealhulgas profiilianalüüsil, mis toob kaasa teda puudutavaid õiguslikke tagajärgi või avaldab talle märkimisväärset mõju ainult juhul, kui see on kehtestatud liikmesriigi õigusega, milles on sätestatud ka asjakohased meetmed andmesubjekti õiguste ja vabaduste ning õigustatud huvide kaitsmiseks.

IKÜM artikli 35 kohaselt, kui teatavat tüüpi isikuandmete töötlemise, eelkõige uut tehnoloogiat kasutava töötlemise tulemusena ning isikuandmete töötlemise laadi, ulatust, konteksti ja eesmarke arvesse võttes tekib tõenäoliselt füüsiliste isikute õigustele ja vabadustele suur oht, tuleb koostada andmekaitsealane mõjuhinnang. Andmekaitsealane mõjuhinnang aitab muu hulgas sihistada andmetöötlaste eesmärki ning hinnata sellest tulenevalt andmetöötlaste vajalikkust ja proportsionaalsust, samuti ulatusliku andmetöötlaste võimalikke riskikohti ja vajalikke kaitsemeetmeid.

Justiitsministeeriumi hinnangul ei vasta eelnõus pakutud liikluskindlustuse automaatkontrolli ja keskmise kiiruse automaatkontrolli regulatsioon eelkirjeldatud nõuetele. Eelnõus kavandatud, uuel meetodikal põhineva ulatusliku andmetöötlaste rakendamiseks lisatud andmekogusid reguleerivad sätted ei ole piisavad. Palume eelnõu ja seletuskirja täiendada ning luua andmetöötlaste korrektne õiguslik alus ja sellest lähtuv andmekogude regulatsioon. Palume koostada nii andmekaitsealane mõjuhinnang kui ka põhiseaduspärasuse analüüs.

- 2. Eelnõu § 1 punktis 4** defineeritakse sõiduk LKindIS tähenduses, kusjuures sõiduki mõiste hakkab oluliselt erinema liiklusseaduses sätestatud sõiduki mõistest. Palume seletuskirja täiendada ning rõhutada seda, et tegemist on liiklusseaduses sätestatust erineva mõistega, kuigi sõna on sama. Samuti palume seletuskirja vastava muudatuse juures selgelt välja tuua sama tekst, mis on esitatud kooskõlastustabelis: „Seaduse reguleerimisobjektiks ei ole nt jalgrattad, samuti mitte elektrilised jalgrattad (ei liigu üksnes mootori jõul)“.
- 3. Eelnõu § 1 p 20 – eelnõu kohase LKindIS § 14 lg 3¹ esimese lause järgi ei ole kindlustusandjal õigust keelduda lepingu sõlmimisest liiklusregistrist ajutiselt kustutatud sõiduki suhtes, kui sõiduki ajutise kustutamise tähtaeg hakkab mööduma. Võlaõiguses kehtib lepingu sõlmimise vabaduse põhimõte, mille kohaselt võivad isikud ise otsustada, kas ja kellega lepingulisi suhteid luua. Erandina võib kehtida ka lepingu sõlmimise kohustus (s.o isik ei saa keelduda lepingu sõlmimisest), kuid selline kohustus peab olema selgelt piiritletud. **Lepinguõiguse vaatest jääb ebaselgeks sättes kasutatav mõiste „tähtaeg hakkab mööduma“, kuna sellest ei nähtu üheselt, mis ajast alates ei saa kindlustusandja lepingu sõlmimisest keelduda.** Samuti ei ole selline mõiste lepinguõiguses kasutusel, mistõttu ei saa ka teiste sätete tõlgendamise abil ebamäärasust ületada. Seetõttu palume täpsustada, millisel ajahetkel lepingu sõlmimise kohustus kindlustusandjate suhtes kehtib, näiteks piiritleda kohustus päevade arvuga enne ajutise kustutamise tähtaega või vähemalt selgitades mõistet „tähtaeg hakkab mööduma“ seletuskirjas. See on vajalik, et kindlustusandjatel oleks normi adressaatidena üheselt selge, mis hetkest nad lepingu sõlmimisest keelduda ei saa.**

4. **Eelnõu § 1 punktiga 75** soovitakse muuta LKindIS § 81 ning sätestada seal täiendavalt vastutus liiklusregistris registreerimise kohustuseta sõiduki juhi poolt liikluskindlustuse olemasolu tõendava dokumendi esitamata jätmise eest.

Tõstasime eelmisel kooskõlastusringil küsimuse, kas isik võib pärast LKindIS § 81 alusel väärteprotokoll või kiirmenetluses otsuse tegemist sõidukiga edasi sõita. Kooskõlastustabelis on lakooniliselt vastatud, et sõiduki juhtimiselt kõrvaldamise alused on sätestatud LS §-s 91. Selgitatakse, et kindlustamise kohustus on oluline liiklusalane nõue. LS § 81 lõike 1 kohaselt tuleb sõiduki suhtes sõlmida liikluskindlustuse leping liikluskindlustuse seaduses sätestatud tingimustel. Kindlustamise kohustuse olulisusele viitab ka LS § 33 lg 2 p-s 9 sätestatud juhi kohustus veenduda enne sõidu alustamist sõiduki suhtes sõlmitud kohustusliku vastutuskindlustuslepingu kehtivuses.

Märgime, et LS §-s 91 sõnastuses ei ole sätestatud sõiduki juhtimiselt kõrvaldamise alusena liikluskindlustuseta sõitmist. Isegi kui juhil on kohustus veenduda kindlustuslepingu kehtivuses, ei ole tal keelatud kindlustuslepinguta sõitmine ning teda ei kõrvaldata ka sõiduki juhtimiselt, kui ta tabatakse sõiduki juhtimiselt liikluskindlustust omamata.

Palume seletuskirja täpsustada ja üheselt selgitada, et liikluskindlustuseta sõitmine ei ole aluseks juhi kõrvaldamisele liiklusest ning juht võib jätkata sõitmist vaatamata sellele, et talle on määratud mõjutustrahv, koostatud liikluskindlustuseta sõitmise eest väärteprotokoll või tehtud kiirmenetluse otsus.

5. **Eelnõu § 1 punkt 75 (LKindIS § 81)** - seletuskirjas rõhutatakse, et LKindIS § 81 uus sõnastus sätestab liikluskindlustuseta sõiduki juhtimise ja välisriigi sõidukijuhi poolt kindlustusdokumentide kaasas kandmise kohustuse rikkumise kõrval kuni 100 trahviühiku suuruse rahatrahviga karistamise võimaluse ka liiklusregistris registreerimise kohustuseta sõiduki juhi poolt riiklikku järelvalvet teostavale politseiametnikule või abipolitseinikule liikluskindlustuse olemasolu tõendava dokumendi esitamata jätmise eest.

Juhime tähelepanu, et LKindIS § 81¹ järgi kohaldab kohtuväline menetleja väärtemenetluse alustamisel lühimenetlust LKindIS §-s 81 sätestatud väärtekoosseisu korral. See tähendab, et tegelikult kohaldatakse edaspidi ka nende välisriigi sõidukijuhtide suhtes lühimenetlust ning mõjutustrahvi suuruses 80 eurot ning ei saa rääkida kuni 100 trahviühiku suurusest rahatrahvist.

Palume seletuskirjas üheselt välja tuua, millistel puhkudel kohaldab kohtuväline menetleja LKindIS §-s 81 sätestatud karistumäärasid ehk rahatrahvi kuni 100 trahviühikut.

6. Palume arvestada ka käesoleva kirja lisades esitatud eelnõu ja seletuskirja failis jäljega tehtud normitehniliste ja keelemärkustega ning märkustega eelnõu mõju kohta.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kalle Laanet
justiitsminister

Lisad:

1. Eelnõu fail Justiitsministeeriumi märkustega
2. Seletuskirja fail Justiitsministeeriumi märkustega

Katariina Kärsten 54440407
Katariina.Karsten@just.ee
Anu Suviste
Birgit Hermann
Einar Hillep
Karl Joonas Kendla
Mari Koik